



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

X. Iacob. Sadol. Cardinalis Ranutio Farnesio Card. S.P.D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

iuuere. Qua de re dabitur aliquando nobis tempus inter nos loquendi. Nunc quod à me breuiter significatum est, non idcirco tui causa à me est susceptum (non enim tu ingenio nec optimis monitoribus indiges) sed volui mei etiam beneuolentia erga te, & voluntatis, aliquod ad te testimonium peruenire. V. le. Romæ, V. Calend. Octobris, M. D. XLV.

X.

IACOB. SADOL. CARDINALIS
Ranutio Farnesio Card. S. P. D.

CAPITO non mediocrem curam debitam illam quidem egiſſe indoli tuæ, & ei opinioni quam ego de te iam diuiniſſimè maximam concepi: vt quæ commota eſt hominum expectatio (cùm ferè omnes in te & oculis, & mentibus conuerſi ſint) et cùm ingenij tui laude, tum virtutis & probitatis gloria expletur. Quod etſi difficile videtur eſſe, quòd nihil à te expectatur aut vitatum aut mediocre, tamen proprium eſt generis & præſtantis animi tui, eò velle conniti, quòd nemo alius non modo petere ſe, ſed ne aspirare quidem poſſe videatur. Mihi quidem pro maxima ſumma erga te beneuolentia, ſepe deſideranti congreſſum aurore conſpectum tuum, & ob hanc cauſam te in Vrbe videre cupienti, illa ſenatio deſiderij ſemper propoſita eſt, quòd intelligo, te dante abes à nobis, id agere tamen, & ei rei operam dare, vt cum Romam tibi fuerit reuertendum, maior multò ad nos atque conuictior redeas. Sic enim nobis de te pollicentur eximia illæ artes præclara ſtudia, in quibus tu, conſentiente omnium fama, nodos & dies aſſiduè verſaris. Etſi (quòd mihi magna fuit admirationi) nouus quidam hominum ſermo pererebuit, animum tuum, & dignitate & ſapientia omnium principem, tibi iam autorem eſſe, magnopereque ſuadere, vt omiſſis his liberalioribus ſtudijs, ad ius ciuile perdiſcendum te dedas. Noua res, & mihi inexpectata: ſed tamen, ſi ille ita vult, & ſi hoc illi ſtatutum eſt ac deſideratum, nil contradico: parendum eſt ſummæ autoritati, ſummæque poteſtati: præfertim cùm nihil ille ſine maximo conſilio, maximaque ratione facere exiſtimandus ſit. Sin autem, quòd magis puto, magisque credibile eſt, non ille imperantis modo, ſed veluti tentantis, & quaſi communicantis, hac de re tecum loquutus eſt: videlicet, vt eliceret ſenſum animi tui: exiſtimauit me officij eſſe, quid in hac re mei ſit iudicij, breuiter ad te perſcribere. Nam ſi tu natus in fortuna tenui, exiguis ad magnam dignitatem aſſequendam præſidijs munitus eſſes, laudarem ipſe, tuam huiusmodi conſtitum, tibi que vt ad ius ciuile te conferres, conuictiſſimè exiſterem. Eſt enim aperta & omnibus patens via, iſis qui hominibus

non generis, & rei familiaris angustiis laborant, ab studio iuris
 scientia ad magnos saepe honores opesq; peruenien-
 tibus. necque aliam ob causam ius civile discitur, nisi ut per illud ad
 aliquam cognitionem hominū, & meliorem fortunā condicio-
 nem veniant. Tu verò qui illustriore multò ratione, nempe Dei
 immortalis beneficio, & virtute maiorum tuorum, in excelsis &
 formae & honoris gradu iam constitutus es: eaque adeptus sine
 ulla labore, ad eam iuriconsulti tantis contentionibus aspiran-
 ti quid tibi maneat conlites, si in eam istam viam, quae te eò deducat, quò
 felicitate quadam iam dudum es peruectus? Non ergo tibi est ius
 civile percipiendum coram adipiscendorum praemiorum causa,
 quod illi studio praemia propofita sunt. Habes enim illa & possi-
 des, neque tibi, ut ea quae extra te bona sunt, consequare, iam est
 liberandum. Quod ergo tuum studium? quae debet esse animi
 intentio? Nempe mihi Ranuti, ut ea ad discas, concipias, me-
 ditaris, quae recipiam maiorem, quam tua fortuna est, efficiant. Ali-
 terum tu neque diuini de te ipso iudicii, neque hominum expe-
 ctationi satisficere potis es. Conflitit porro vera haec & propria
 hominis magnitudo duabus potissimum in rebus: quarum una est,
 ut in eam iustitia temperantiaque exornes: altera, ut ceteros
 cunctos & prudentia tua regas. Atque harum rerum neutram ius
 civile, utramque tradere & largiri philosophia potest: modo
 ut inchoata ac liberaliter, non inchoata solum, sed ad fastigium
 usque hanc Theologia, & vera Dei cognitionis perducta. Ere-
 riam enim est, quod saepe dictum est, & quotidie dicitur, talem
 operari fieri hominum, quales sunt res, & qualia studia, quibus
 illa dicitur & dicitur: quid potest à iuris scientia magnum
 praerogative existere? in qua primum tenues sunt res & minu-
 ta, in quibus tractandis animus occupatus, frangitur ipse quoque
 immittitur, ita ut vix amplum quippiam aut magnificum
 ceteris posse possit. Deinde, id quod magis etiam anim aduer-
 sari est, civile ius totum ad eam unam rem praecipue inten-
 tum est, ut de pecuniariis controuersis, quibus maxime tumul-
 tus agitur hominum genus, iudicia reddantur, quo in
 parte qui versantur, vel iudicando, vel causas agendo, cum vi-
 detur tractum hominum pecuniae vel quarrendae, vel retinendae stu-
 dium ipso quoque vehementiore aliqua pecuniae cupiditate saepe
 immo tanguntur. Quod unum ad adipiscendam animi virtu-
 tem maxime homini infestum atque aduersum est. Et sunt tamen
 in iuriconsultorum clari aliqui & praestantes viri, qua-
 rum in seculum nostro non paucos cernimus, aptos ad populos civi-
 tatis regendas: veram illi bonitatem ingenij, & naturae civi-
 litatis, non iuris civilis studio tales effecti sunt: praesertim si ad
 hanc scientiam, id quod plerique eorum fecerunt, optimarum
 B b quoque

quoque artium cognitionem addidere. Illud quidem certum est inficiandum: probi iurisconsulti munus humano generi perutile: quod legum imperio & providentia, cohibita vitiaque, hominum inter ipsos societas conseruatur. Sed tamquam tota vis in re familiari sua cuique conseruanda, non tam in ipso ornando magnificoquoque consumitur. At philosophi relicti eis sollicitudinibus atque curis, quæ ad compendium quaestum pertinent, atque illis profus pro nihilo habitis: ipse mer suscipit hominem formandum sibi atque expoliendum: hac extractum communi infirmitate, quoad eius fieri potest, militem Deo constituat, nihil sibi quod externum & fragile sit appetentem: consulentem libenter cæteris, omnia sua bona virtute posita ducentem. Quæ quidem virtus gratuita sit, nihil foris quaerat, quodque omnium summum & præstantissimum est, omnibus in rebus, quid deceat, intelligentem: quæ ceteris omnium difficillima generi humano scientia. Ille enim deus splendor, quo ad Dei proximum imitationem accedimus, vix ad hoc tempore oppressus & perturbatus est, auaritia, ambitione, cupiditatibus cæteris, quæ tenebris & caligine animos hominum infuscant, vt ne minimam quidem partem luminis sui valeant obtinere: qui tamen à philosophia bonis ingenijis insereantur, atque insinuandus est: si qui videlicet sunt, qui verè magnum in seipsis perfecti homines cupiant euadere. Nam quod ad regendos & moderandos alios pertinet, nulla est scientia, nulla omnino, ad hanc docendam prudentiam, quam philosophi præstantior. Illa enim cum in consiliis præpotentis Dei rebus atque indagandis quotidie versetur, quibus ille hunc mundum complexum, tamquam immensam molem, & constituit ab inuestigabili vna quadam sapientia & assidue continet, vegetat, moderatur, verendum erit credo, ne nos parum doceat, quæ sit ratio optime gubernandi: & quemadmodum hominum cæteris, quas ceteris appellamus, regendi à nobis sint: cum præsertim in eo genere, in quo melius agere possimus, quam vt omne nostrum consilium ad præcella & sempiterna Dei consilia referamus: qui ex illis quibus quæ nobis suppeditat, nullum sibi ipse appetit: sed suis quibus maioribus multo, longeque eximius contentus est. Quam præclarissimam rationem nostræ virtutis, ac prudentiæ in gubernatione populorum exercendæ, sola philosophia tradere non potest docere potest. Quemadmodum est de Pericle Atheniensis, qui cum illam Rempublicam quadraginta annos continuis rexisset, viderenturque homines qui potuissent populum illum, sua per se admodum insolentem, & fastidientem crebro rectoris tam longo tempore gubernare: intellectum est, ea id rationem præstitisse, quod Pericles Anaxagoræ in Phycis auditor, & in illa

per naturam scientia, percipiendis naturæ consiliis exercita-
 re de deo, animum quem summis rationibus erudierat, pru-
 dentiamque quam maximam inde compararat, ab illis altissimis
 rebus, ad hæc inferiora tractanda agendaque transfulisset. Sed
 quæ ego te epistolam institueram scribere, ea autem crescit in vo-
 luntate. Proæm igitur faciam: regi & orabo & hortabor, ut (quod
 non voluerat) ita ad philosphiam animum tuum applices,
 ut diuinas erilla, nec aliunde vsquam, veram tibi laudem, veram-
 que dignitatem acquiri oportere. Vale. Romæ, XII. Calend.
 Octob. M.D.XLVI.

X I

PAUL. SADOLET. S. R. E. CARD. CHRIS-
 TOPH. MADRUSI Episc. Tridentino S. R. E. Card. S. P. D.

Ad eam amorem, quem antea erga te susceperam, & ad eam
 sollicitudinem que tuis plurimis magnisq; virtutibus a me
 tribuatur, non credibile est, quantum accesserit ex eis literis, qui-
 bus precor ad meas respondi: plenissimis amoris, officij, hu-
 miliatis, elegantie: denique talibus, quales a doctissimo, & li-
 beralissimo, omnique dignitate & prudentia ornatisimo homi-
 ne debebant proficisci. Quibus ego certe ita sum delectatus, ut
 postulare magis. Nam si diligi & probari a summis viris,
 hominum non inhumano solet esse iucundissimum, quid est in tuis
 literis, hoc quidem in genere, quod abs te mihi tributum non sit?
 Dicitur aut amantius scribi, quam scriptum est, aut honorificen-
 tiam summi de me, quam abs te est factum: Quanquam ego de iu-
 dicio, quod tu de me facis, multum tibi remitto: de amore
 quidem nihil. Nam amari a te cupio, & volo: idque quam maxi-
 me nec est quicquam quod mihi euenit possit optatius. In quo
 esse conatus sum, ut merito id meo a te fiat. Non enim neque
 in amore, neque in officio tibi sum concessurus. Tanti verò
 fuerat, quantum tuæ literæ declarant, neque postulo, neque me
 de amari sic digni arbitror. Sunt in me fortasse umbræ aliqua
 virtutum magis, quam virtutes. Sed hæc tenues, & subobscuræ,
 nec illis satis ductæ lineamentis: quas cum tantopere ipse
 agnosco, etas, facis tu quidem quod natura tua, & candor ani-
 mi caritas postulat. Sed in eo bonitatem, & liberalitatem, & vir-
 tutem ipsa magis ostendis, quam illustras meam. Quod enim me
 carolo meo, tua opinione sententiaq; coniungis, homine sum-
 ma eruditione, summa pietate, summa prudentia prædito: optasq;
 deus virtutibus nostrum similes, si fieri possit, existere: quorum fide,
 operibus, consiliis assistet Christianæ Reip. subueniatur: est qui-
 dem hoc & tuæ probitatis, ac religionis argumentum maximū: &